

УДК 342.12

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.58>

## МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В ІНСТИТУЦІЙНОМУ ВИМІРІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

**Макосій Ю.Д.,**

аспірант кафедри конституційного права

та порівняльного правознавства

Ужгородського національного університету

м. Ужгород, Україна

### **Макосій Ю.Д. Місце прокуратури в інституційному вимірі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина.**

Статтю присвячено аналізу місця прокуратури в інституційному вимірі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина. Встановлено, станом на сьогодні багатогранна сукупність прав та свобод людини і громадянина, особливості їх реалізації та реальна можливість захисту залежать безпосередньо від процесу державотворення, різноманітного характеру факторів політичного, економічного, соціального, культурного спрямування.

Визначено, конституційно-правові норми, котрі є регламентованими у Конституції, відіграють роль базових (фундаментальних) засад, є загальними, із них беруть свій початок усі інші правила поведінки загальнообов'язкового характеру у рамках національного законодавства. Більш детально норми Основного Закону є розписаними у профільних (галузевих) законах, що сприяє належному виконанню функціонального призначення Української держави, основною метою якої є, серед іншого, захист прав та свобод людини і громадянина.

Акцентовано, захист прав людини значною мірою залежить від особливостей процесуальних норм права, а також правильної організації діяльності державно-владних органів. Механізм захисту соціально-культурних та економічних прав передбачає існування специфічного ряду органів публічної влади, додаткового гарантування процесуального та організаційного характеру.

Наголошено, важливим складовим елементом принципу верховенства права, котрий застосовується при реалізації права на судовий захист, є принцип пропорційності, який передбачає серед іншого заборону свавілля не лише органу, уповноваженого приймати нормативно-правові акти, але і тих суб'єктів, які такі акти застосовують.

Встановлено, реформування прокуратури як важливого елемента механізму захисту прав людини повинно здійснюватись з урахуванням позитивного досвіду європейських держав шляхом стратегічного планування сталого розвитку за-

значеного правового інституту у напрямку до реалізації фундаментальних демократичних засад правової держави, котра визнає людину найвищою цінністю, а також євроінтеграційних перетворень у рамках асоціації Україна-ЄС.

**Ключові слова:** захист прав людини, інституційний вимір захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, прокуратура.

### **Makosii Yu. The place of the prosecutor's office in the institutional dimension of protection of constitutional rights and freedoms of man and citizen.**

The article is devoted to the analysis of the place of the prosecutor's office in the institutional dimension of protection of constitutional rights and freedoms of man and citizen. It is established that the current multifaceted set of human and civil rights and freedoms, the peculiarities of their implementation and the real possibility of protection depend directly on the process of state formation, the various nature of political, economic, social and cultural factors.

Certainly, the constitutional and legal norms, which are regulated in the Constitution, play the role of basic (fundamental) principles, are general, from them originate all other rules of conduct of a universally binding nature within the framework of national legislation. The provisions of the Basic Law are set out in more detail in the relevant (sectoral) laws, which contributes to the proper fulfillment of the functional purpose of the Ukrainian state, the main purpose of which is, inter alia, protection of human and civil rights and freedoms.

Emphasis is placed on the protection of human rights to a large extent depends on the peculiarities of procedural norms of law, as well as the proper organization of the activities of public authorities. The mechanism of protection of socio-cultural and economic rights provides for the existence of a specific number of public authorities, additional guarantees of procedural and organizational nature.

It is emphasized that an important component of the rule of law, which is applied in the exercise of the right to judicial protection, is the principle of proportionality, which provides, inter alia, prohibits

arbitrariness not only the body authorized to adopt regulations, but also those.

It is established that the reform of the prosecutor's office as an important element of the human rights protection mechanism should be carried out taking into account the positive experience of European states through strategic planning of sustainable development of the legal institution Ukraine-EU.

**Key words:** protection of human rights, institutional dimension of protection of constitutional rights and freedoms of man and citizen, prosecutor's office.

**Постановка проблеми.** Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, котра, у свою чергу, відповідає перед людиною за таку діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Однак, станом на сьогодні багатогранна сукупність прав та свобод людини і громадянина, особливості їх реалізації та реальна можливість захисту залежать безпосередньо від процесу державотворення, різноманітного характеру факторів політичного, економічного, соціального, культурного спрямування.

В сучасній Українській державі важливого значення набуває проблематика оптимального застосування приписів Основного Закону у розрізі процесу державотворення, фактичної імплементації його основних положень у правовій дійсності, а також виокремлення факторів, котрі можуть негативно вплинути на реалізацію норм конституційного права у тих чи інших суспільних відносинах. Конституційно-правові норми, котрі є регламентованими у Конституції, відіграють роль базових (фундаментальних) засад, є загальними, із них беруть свій початок усі інші правила поведінки загальнообов'язкового характеру у рамках національного законодавства. Більш детально норми Основного Закону є розписаними у профільних (галузевих) законах, що сприяє належному виконанню функціонального призначення Української держави, основною метою якої є, серед іншого, захист прав та свобод людини і громадянина [2].

Відповідно до положень пункту 6 статті 55 Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Тут у нагоді стає застосування інструментів інституційного виміру захисту прав та свобод.

**Стан опрацювання зазначеної проблематики.** Проблематика інституційного виміру захисту конституційних прав та свобод є предметом наукового аналізу таких дослідників: В. Бабкова,

Р. Басараб, Я. Берназюк, П. Бирюков, В. Боняк, Н. Бордун-Комар, Т. Ганзицька, О. Данильян, С. Денисов, Д. Добровольський, Є. Дудко, В. Дяченко, О. Єрахторіна, С. Єсімов, О. Єщук, Р. Жоган, В. Заборовський, С. Князь, М. Ковалів, М. Ковалів, О. Коломоєць, В. Копча, М. Косюта, В. Кошинець, Т. Кравченко, Р. Крамар, Л. Лазарева, В. Лемак, В. Логоша, В. Ломовський, О. Марушій, О. Медведько, О. Михайленко, Ю. Новосад, О. Ножняк, А. Огородник, М. Орзіх, В. Остапчук та ін.

**Виклад основного матеріалу.** Поняття «механізм» бере свої витоки із галузі техніки, котра розуміє зазначену категорію як «сукупність передавальних пристроїв, що перетворюють дію (рух) одного тіла в дію (рух) іншого, а також спосіб їх поєднання». В аспекті суспільства досліджувана дефініція була застосована вперше О. Контом «для пояснення цілісності і життєздатності суспільства». Як зауважує О. Данильян, механізм як терміно-поняття «глибоко і змістовно характеризує динаміку соціальних процесів у суспільстві, оскільки передбачає не тільки виділення структурних і технологічних моделей, що встановлюють зв'язок і порядок черговості елементів-ступенів. Включаючи поняття технології, механізм ще й розкриває динаміку, форми та методи переходу від одного ступеня до іншого, безпосередньо підводячи до загального аналізування функціонування системи» [3].

Механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина з точки зору В. Ортинського містить у собі сукупність таких елементів як захист, охорона, гарантування та відновлення таких прав та свобод [4].

Захист прав людини значною мірою залежить від особливостей процесуальних норм права, а також правильної організації діяльності державно-владних органів. Основні права людини, будучи зазначені у конституціях, знаходять своє більш детальне вираження та регламентацію у профільному законодавстві та досить часто є предметом аналізу органів конституційної юрисдикції. Водночас механізм захисту соціально-культурних та економічних прав передбачає існування специфічного ряду органів публічної влади, додаткового гарантування процесуального та організаційного характеру [5].

О. Данильян в одному із своїх досліджень звертає увагу на доцільність розмежування правових категорій «захист прав людини» і «охорона прав людини». Як зауважує дослідник, станом на сьогодні у сучасній правовій науці сформувалося два основні підходи у цьому аспекті, котрі є кардинально різними. Частина науковців пропонує розглядати зазначені поняття як тотожні. Така позиція має право на існування, оскільки у сучасному законодавстві захист та охорона прав людини наповнені ідентичним змістовним навантаженням. Наукові доробки учених у сфері окресленої

проблематики свідчать також і спроби розрізнення понять «захист прав людини» та «охорона прав людини». До прикладу, таке розмежування пропонується здійснювати за критерієм часу настання захисту/охорони. Охорона відбувається до порушення прав та свобод людини і громадянина, а захист, у свою чергу, здійснюється у результаті такого порушення. Захист прав людини характеризується багатоплановістю, його функціональне призначення щодо прав людини передбачає регулятивний та системотворчий аспекти, а тому його можна вважати ключовим завданням правової системи [6].

Важливу роль у механізмі забезпечення прав людини відіграють гарантії, без яких законодавчо регламентовані права не можуть бути належним чином реалізованими та підлягати охороні. Коли держава закріплює у поточному законодавстві права та свободи людини і громадянина, визначає їх зміст, вона зобов'язується сприяти виконанню та дотриманню таких положень. У цьому аспекті особливого значення набувають, власне, юридичні гарантії, оскільки можливість фактичного застосування прав людини залежить у першу чергу від того, наскільки детально здійснено законодавче закріплення таких прав, регламентовано специфіку їх захисту. Таким чином, процедура забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина включає охорону та захист прав людини, а також сприяння органами державної влади та місцевого самоврядування, їх посадовими особами належному здійсненню таких прав та свобод [7]. Юридичні гарантії прав та свобод поділяють на нормативно-правові (чинне законодавство) та інституційні. До інституційних гарантій сучасні дослідники відносять парламент, уряд, главу держави, органи місцевого самоврядування, суди тощо.

Неодмінним способом та гарантією захисту прав та свобод людини і громадянина є можливість звернення за таким захистом до органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Як зазначає у досліджуваному контексті Ю. Разметаєва, «між людиною й законом має бути лише моральний бар'єр як сутність самого закону й сенсу людського життя. Відповідно до цього називаються особливості діяльності правоохоронних органів у механізмі забезпечення громадянських прав і свобод людини як єдності ціннісно-моральної їх сутності, правового змісту й певних способів реалізації» [8].

С. Чорна визначає механізм захисту прав і свобод людини як «цілісну, динамічну, законодавчо закріплену систему, що визначає суб'єктів, об'єкти, засоби та способи захисту прав і свобод, здатну усунути незаконні перешкоди для їх реалізації, запобігти їх подальшому вчиненню та притягнути винних у порушенні прав і свобод до юридичної відповідальності» [9].

Під механізмом захисту прав людини М. Орзіх розуміє комплексну систему форм та способів захисту прав та свобод людини нормативного, процесуального та інституціонального характеру. Нормативний компонент захисту прав людини слід розуміти як сукупність правових норм, котрі містяться у чинному поточному законодавстві. Процесуальна частина механізму захисту прав людини має своїм першочерговим завданням усунення помилок нормативного компоненту. Поряд з цим, високі очікування від процесуальної складової, на наше переконання, не є раціональними. Інституціональний елемент, у свою чергу, передбачає систему інституцій, котрі у межах своїх повноважень відповідно до норм права здійснюють захист прав та свобод людини і громадянина [10].

Сучасний інституційний вимір захисту прав людини повинен відповідати фундаментальним засадам існування демократичної правової держави, а його структурні елементи повинні функціонувати таким чином, щоб досягти у межах своїх повноважень оптимальних результатів. Оптимальність у цьому ключі передбачає встановлення певного балансу між «ідеальним правовим принципом і реальністю, яка склалася» [11].

З точки зору В. Лемака та В. Туряниці, основними елементами інституційного механізму захисту прав людини у рамках національного рівня є суди, прокуратура, поліція та омбудсмен [12, с.184]. Однак, на наше переконання, сюди безперечно можна відносити і інших суб'єктів захисту прав (їх також, серед іншого, розглянемо у даному підрозділі дисертаційного дослідження).

Одним із найбільш застосовуваних способів захисту прав людини та громадянина є судовий захист [13]. Ключовою метою судового захисту є, власне, відновлення прав, котрі були порушені. Право на судових захист є одним із неодмінних елементів та ознак функціонування правової держави та громадянського суспільства, а ефективність такої форми захисту є у багатьох випадках значно дієвішою, аніж при застосуванні інших форм. Таку позицію сучасні дослідники обґрунтовують тим, що судових захист передбачає остаточне вирішення правового спору, котре характеризується державним примусом [9].

Важливим складовим елементом принципу верховенства права, котрий застосовується при реалізації права на судовий захист, є принцип пропорційності, який передбачає серед іншого заборону свавілля не лише органу, уповноваженого приймати нормативно-правові акти, але і тих суб'єктів, які такі акти застосовують. У цьому контексті ключовою метою діяльності судових органів є прийняття справедливого рішення відповідно до принципу верховенства права [14].

Не менш сутнісними складовими верховенства права в аспекті захисту прав людини у судовому порядку є незалежність та неупередже-

ність суддів та судів. Зазначені характерні ознаки справедливого суду за умови імплементації у правову дійсність сприятимуть довірі суспільства до органів судової системи [15].

Слід зазначити, що механізм захисту прав людини не слід розглядати виключно у ключі використання судових засобів захисту. Незважаючи на те, що порушення прав людини досить часто розглядається у рамках судового провадження, все ж система судоустрою не вичерпує усіх елементів механізму захисту. До прикладу, якщо йдеться про потребу у захисті таємниці телефонних розмов, листування, то можуть бути присутні перешкоди при реалізації особою права на захист у судовому порядку [5].

Одним із важливих елементів інституційного виміру механізму захисту прав та свобод людини і громадянина є правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність здійснюється спеціально уповноваженими органами, до предмету відання яких належать питання «охорони права» із використанням відповідних правових засобів та методів та у порядку, котрі передбачені чинним законодавством [16].

Під поняттям «правоохоронні органи» дослідник М. Шилін розуміє «органи які у межах визначеної законодавцем компетенції забезпечують виконання всіма суб'єктами суспільних відносин у різних сферах життя суспільства, держави та громадян установлених (діючих) у державі правових норм. Або: це передбачені чинним законодавством органи, основним (головним) предметом діяльності яких є визначені в законі функції, завдання й повноваження з охорони права, відновлення порушеного права, захисту правопорядку, забезпечення громадської, державної й національної безпеки і стану законності, захисту прав і свобод громадян, суспільства й держави від злочинних посягань та інших правопорушень» [17].

В. Боняк пропонує визначати правоохоронні органи як «органи охорони правопорядку», оскільки таке формулювання значно розширить та збагатить зміст зазначеного поняття. Витоки правової категорії «правопорядок» лежать в основі природних прав людини, їх безпечного існування та захищеності, ідеї абсолютної справедливості. При цьому правопорядок як феномен передбачає не лише упорядкування у системі права, але і в рамках функціонування правоохоронних органів [18, с.70-71].

В. Ортинський дає таке визначення поняття «система забезпечення правопорядку» – це «строго організована сукупність державних органів (кожен з яких, будучи державним інститутом, становить складну підсистему, що входить в одну з гілок органів державної влади), вся діяльність яких спрямована на своєчасне усунення загроз внутрішньої безпеки країни». На думку науковця, базовим елементом будь-якої системи правопо-

рядку неодмінно є сукупність поліцейських органів, котрі здійснюють свої повноваження як державні правоохоронні інституції. У цьому контексті механізм забезпечення конституційних прав та свобод людини, громадянина доцільно розуміти як існування у державі з демократичними цінностями таких його елементів:

1) власне, механізм, котрий характеризується наявністю органів правопорядку, поточного законодавства, що врегульовує діяльність таких органів, особливості притягнення до відповідальності);

2) інші елементи (правова культура, правова свідомість тощо) [ 4].

Як зазначає О. Хольвінська, «правоохоронні органи, доповнюючи один одного в процесі взаємодії, утворюють систему, яка виступає ядром забезпечення порушених прав і свобод людини і громадянина». Важливим суб'єктом забезпечення правопорядку є поліція, котра здійснює свою діяльність як елемент системи виконавчої влади. Дослідниця пропонує розглядати поліцію як «особливий орган, який є складовою частиною системи правоохоронних органів, який здійснює професійну державно-владну (управлінську) діяльність із захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та забезпечення громадської безпеки» [19].

Відповідно до положень Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронними органами в Україні є органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [20].

Чільне місце у механізмі захисту прав людини посідає прокуратура. Відповідно до Наказу Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року №489, яким було затверджено Стратегію розвитку прокуратури на 2021-2023 роки, «прокурори забезпечують дотримання прав та інтересів потерпілих, свідків, а також фундаментальних прав підозрюваних і обвинувачених, інших учасників процесу згідно з високими стандартами захисту прав людини» [21].

Основним завданням на шляху до впровадження оптимальної моделі прокуратури у системі механізму прав людини є реальне забезпечення незалежності, політичної нейтральності прокурорів в Україні, а також невторчання у їхню діяльність [22, с. 93-101].

До ключових сутнісних ознак прокуратури, з яких беруть витоки усі інші її характеристики слід відносити, на наше переконання, такі:

1) є повноцінним елементом системи стримувань і противаг у державному механізмі здійснення владних повноважень;

2) є незалежним органом державної влади, на які покладені функції та повноваження, визначені Конституцією України та іншими нормами чинного законодавства;

3) є суб'єктом конституційно-правових відносин, взаємодіє у своїй діяльності з іншими органами державної влади, громадянами, недержавними інституціями тощо;

4) організаційно складається із системи, котра характеризується єдністю та ієрархічною підпорядкованістю її елементів на чолі з генеральним прокурором України;

5) є елементом інституційного виміру механізму захисту прав людини.

**Висновки.** Комплексний системний порядок реформування прокуратури видається неможливим без чіткого бачення кінцевого результату, який планується досягти у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Таким чином, до основних напрямів впровадження оптимальної моделі прокуратури у контексті належного виконання функціонального призначення прокуратури у сфері захисту прав людини відносимо такі: здійснення функцій у сфері захисту прав людини із урахуванням принципів гуманізму та людиноцентризму; комплексні підходи до формування особового складу органів прокуратури відповідно до принципів ефективного добору кадрів – компетентності, добросовісності, професійної етики; оптимальний розподіл та унормування навантаження прокурорів, встановлення «достатньої» кількості прокурорів для ефективного здійснення повноважень відповідно до приписів правових норм; належний рівень матеріально-фінансового забезпечення та соціального захисту прокурорів; мультидисциплінарна координація діяльності із іншими органами державної влади, котра передбачає ефективне, справедливе, неупереджене, незалежне та об'єктивне виконання функціонального призначення відповідно до приписів поточного законодавства, а також дотримання принципу поваги до прав людини, їх рівності, а також принципу заборони дискримінації за тими чи іншими ознаками індивідуального конституційно-правового статусу особи тощо; узгоджена діяльність усіх рівнів прокуратури задля єдиної спільної мети – здійснення законодавчо визначених функцій з метою захисту прав людини, загальних інтересів суспільства, держави; забезпечення якості діяльності органів самоврядування прокурорів, встановлення належного рівня їх бюджетного фінансування; робота із правовою свідомістю та правовою культурою людини, котра передбачає формування у неї уявлення про

позитивний образ прокурора та прокуратури загалом шляхом здійснення правового виховання та навчання правовій культурі усіх верств населення; підвищення довіри громадськості до органів прокуратури шляхом ведення прокурорами відкритої та прозорої діяльності, забезпечення вільного доступу громадян до інформації щодо такої діяльності; визначення якісно нових підходів у діяльності ювенальних прокурорів у сфері охорони дитинства, на основі ставлення, дружнього до дитини; збільшення кількості та удосконалення якості прокурорських перевірок у місцях несвободи для виявлення фактів порушення прав людини (катування, обмеження особистого простору, ненадання медичної допомоги, незаконне утримання у таких місцях, жорстоке поводження, приниження, порушення строків тримання під вартою); методично-тактичне удосконалення нагляду у сфері кримінально-виконавчої діяльності; прийняття окремого документа «Порядок оцінки діяльності прокурорів» з метою забезпечення ефективності здійснення повноважень прокуратурою; боротьба з бюрократією та корупцією.

Реформування прокуратури як важливого елемента механізму захисту прав людини повинно здійснюватись з урахуванням позитивного досвіду європейських держав шляхом стратегічного планування сталого розвитку зазначеного правового інституту у напрямку до реалізації фундаментальних демократичних засад правової держави, котра визнає людину найвищою цінністю, а також євроінтеграційних перетворень у рамках асоціації Україна-ЄС.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Єльнікова М.О. Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини в Україні. *Проблеми законності*. 2015. №129. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/udoskonalennya-mehanizmu-realizatsiyi-ta-zahistu-prav-lyudini-v-ukrayini> (дата звернення: 18.10.2021).
3. Данильян О.Г. Механизм защиты прав человека в современном обществе: теоретико-правовой дискурс. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. №4 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizm-zaschity-prav-cheloveka-v-sovremennom-obschestve-teoretiko-pravovoy-diskurs> (дата звернення: 18.10.2021).
4. Ортынский В.Л. Реформирование правоохранительной системы в контексте социально-правового механизма обеспечения прав

- чоловека. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2014. №810 (4). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reformirovanie-pravoohranitelnoy-sistemy-v-kontekste-sotsialno-pravovogo-mehanizma-obespecheniya-prav-cheloveka> (дата звернення: 27.10.2021).
5. Права і свободи в Україні: конституційно-правовий механізм захисту. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 2. С. 49-55.
  6. Данильян О.Г. Теоретико-методологические проблемы защиты прав человека в современном обществе. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. №3 (17). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-metodologicheskie-problemy-zaschity-prav-cheloveka-v-sovremennom-obschestve> (дата звернення: 18.10.2021).
  7. Пайда Ю.Ю. Юридичні гарантії як елемент механізму захисту прав людини. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 69-73. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10452> (дата звернення: 12.04.2020).
  8. Разметаева Ю.С. Способы защиты прав человека в гражданском обществе. *Проблеми законності*. 2012. №119. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sposoby-zaschity-prav-cheloveka-v-grazhdanskom-obschestve-1> (дата звернення: 18.10.2021).
  9. Чорна С. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. №8. 2020. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/31.pdf> (дата звернення: 17.09.2020).
  10. Орзіх М.П. Судова влада в механізмі захисту прав людини: доктрина і практика. *Актуал. пробл. політики: зб. наук. пр. О.: Юрид. літ.*, 2002. Вип. 13-14. С. 70-82.
  11. Ковалів М., Єсімов С., Крамар. Р., Скринковський Р. Перспективи реформування організаційно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Trajectoriâ Nauki = Path of Science*. 2017. №10. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivi-reformuvannya-organizatsiynopravovogo-mehanizmu-zabezpechennya-prav-i-svobod-lyudini-ta-gromadyanina> (дата звернення: 28.10.2021).
  12. Лемак В., Турияница В. Складові механізму захисту та гарантії прав і свобод людини. *Visegrad Journal on Human Rights*. №2. 2014. С. 183-187.
  13. Рікер П. Право і справедливість. К.: Дух і літера, 2002. 216 с.
  14. Бордун-Комар Н.І. Принцип верховенства права як метод ефективного судового захисту прав людини в Україні. *Sciences of Europe*. 2020. №61-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsip-verhovenstva-prava-yak-metod-efektivnogo-sudovogo-zahistu-prav-lyudini-v-ukrayini> (дата звернення: 26.10.2021).
  15. Цувина Т.А. Независимость и беспристрастность суда как составляющие верховенства права в гражданском судопроизводстве. *Теорія і практика правознавства*. 2019. №16 (2). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nezavisimost-i-bespristrastnost-suda-kak-sostavlyayuschie-verhovenstva-prava-v-grazhdanskom-sudoproizvodstve> (дата звернення: 26.10.2021).
  16. Ганзицька Т.С. Правоохоронні органи в механізмі забезпечення гендерної рівності в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Сер.: *Право*. 2013. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravoohoronni-organi-v-mehanizmi-zabezpechennya-gendernoyi-rivnosti-v-ukrayini> (дата звернення: 26.10.2021).
  17. Шилин Н.А. Правоохранительные органы как субъекты системы обеспечения национальной безопасности: к проблеме законодательного определения. *Проблеми законності*. 2012. №121. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravoohranitelnye-organy-kak-subekty-sistemy-obespecheniya-natsionalnoy-bezopasnosti-k-probleme-zakonodatelnogo-opredeleniya> (дата звернення: 31.10.2021).
  18. Боняк В. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект: монограф. Дніпропетровськ. Ліра. 2015. 372 с.
  19. Хольвинская О.Я. Место и роль полиции в механизме обеспечения прав человека и гражданина в Украине. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. №845 (10). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-i-rol-politsii-v-mehanizme-obespecheniya-prav-cheloveka-i-grazhdanina-v-ukraine> (дата звернення: 30.10.2021).
  20. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 11, ст. 50.
  21. Стратегія розвитку прокуратури на 2021-2023 роки. Наказ Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року №489. 14 с.
  22. Кошинець В. Принципи діяльності та визначення статусу органів прокуратури в контексті рішень Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 2. С. 93-101.